

Valtuustoaloite mielenterveys- ja päihdetyön nykytilaselvityksestä sekä ns. matalankynnyksen palvelujen ja etsivätyön aloittamisesta
soteltk 26.10.2021 § 71
39/00.02.00/2021

Päätös	Päätösehdotus hyväksyttiin.
Esittelijä	sosiaali- ja terveysjohtaja Manninen, Pirjo
Päätösehdotus	Sosiaali- ja terveyslautakunta päättää 1. hyväksyä valtuustoaloitteen valmistelun ja 2. lähettää sen edelleen kaupunginhallituksen käsittelyyn.
Valmistelijat	palvelupäällikkö Marja-Liisa Kanerva puh 050 367 0045, va. palvelupäällikkö Merja Degerlund puh 044 587 1426, palvelualuejohtaja Anne Hottola puh 050 595 1427, hyvinvointipäällikkö Kirsi Mäkilä puh 044 797 8577, etunimi.sukunimi@heinola.fi
Valmistelu	Päihde- ja mielenterveyspalveluiden nykytila, tavoitettavuus, riittävyys ja vaikuttavuus Ehkäisevää mielenterveys- ja päihdetyötä toteutetaan Heinolan kaupungin eri toimialoilla. Kaupungissa toimii myös ehkäisevään päihdetyöhön paneutunut poikkihallinnollinen työryhmä, HeiPete. Heinolan ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelma kattaa kaikki ikäryhmät ja se laaditaan ja arvioidaan vuosittain maakunnallisen suunnitelman pohjalta. Suunnitelma on viety vuosittain hyvinvointilautakunnan käsiteltäväksi ja lautakunta on saanut ajankohtaiskatsauksen toiminnasta kahdesti vuodessa. Työryhmässä on edustus kaikkien ikäryhmien palveluista. Heinola on aktiivisesti osallisena myös Päijät-Hämeen seudullisessa ennaltaehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön verkostossa. Verkoston tehtävänä on mm. seurata hyvinvointitietoa sekä suunnitella ja toteuttaa ehkäisevää toimintaa sekä edistää ennaltaehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön osaamista. Heinolassa on korkea sairastavuusindeksi myös mielenterveyshäiriöiden osalta. Mielenterveys- ja päihdetyön palvelut Heinolan kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluissa jakautuvat sekä sosiaali- että terveyspalveluihin asiakkaan tarpeen mukaisesti. <u>Sosiaalipalvelut mielenterveys- ja päihdeasiakkaille</u>

(alkoholi-, huume-, lääke-, rahapeliriippuvuudet
ja ongelmakäyttö sekä mielenterveydenongelmat)

- sosiaalinen kuntoutus (kotiin menevä palvelu, ensisijainen tukimuoto)
- omatyöntekijäpalvelu
- päihde- ja mielenterveyskuntoutus: avokuntoutus, laitos- ja asumispalvelut
- muut sosiaalihuoltolain, lastensuojelulain ja vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja toimeentulotuki, palvelujen kokonaisuus
- sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi käynnistyy ilmoituksen, oman hakemuksen, yhteydenoton tai muulla tavoin saadun tiedon perusteella. Palvelutarpeen arviointi (Sosiaalihuoltolaki 36§) laaditaan yhteistyössä terveydenhuollon ammattihenkilön ja asiakkaalle tärkeän verkoston kanssa.
- palveluista tehdään palvelupäätökset ja palveluja saavalla on suunnitelmallinen sosiaalihuollon asiakkuus, laaditaan asiakassuunnitelma. Myönnetty palvelut perustuvat ammattilaisten tekemään arviointiin.
- omatyöntekijä vastaa palvelujen kokonaisuudesta ja palvelujen järjestämisessä tehdään tiivistä yhteistyötä terveydenhuollon ja muiden lähialojen ammattilaisten kanssa asiakkaan kuntoutumisen edistämiseksi
- Heinola tuottaa mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalvelut ostopalveluna

Terveyspalveluiden osalta edelleen palvelu jakautuu perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palveluihin.

Asiakas voi hakeutua kaupungin palveluihin avoterveydenhuollon kautta esim. vastaanotolta tai päivystyksestä tai asiakkaat voivat hakeutua myös itse suoraan avosairaanhoidon mielenterveys- ja päihdesairaanhoidajien vastaanotolle. Ilman ajanvarausta toimiva avovastaanotto on ollut koronatilanteen vuoksi toistaiseksi tauolla.

Asiakkaiden alkoholinkäytön kartoitukseen on panostettu uuden tiimimallin myötä ja alkoholinkäyttötottumuksia kysytään niin terveysneuvonnassa kuin vastaanotollakin aiempaa aktiivisemmin. Koholla oleviin riskimittareihin on tarkoitus puuttua aktiivisesti. Asiakkailla on käytettävissä tueksi myös sähköinen terveystarkastus ja valmennus:

<https://www.heinola.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/verkkoasiointi-sote-palveluissa/sahkoinen-terveystarkastus-ja-valmennus/>

Avosairaanhoidossa toteutamme avokatkaisuhoitoa - laitoshoidoa vaativa katkaisuhoito hankitaan maakunnallisen kilpailutuksen perusteella yksityiseltä palveluntuottajalta.

Vaativa päihdehoito (esimerkiksi korvaushoito huumeongelmissa) toteutuu Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymän kautta. Arvion korvaushoidon aloittamisesta tekee Phks:n päihdelääkäri.

Erikoissairaanhoidon palveluita Heinola saa ostopalveluna Coronarian psykiatrian poliklinikalta sekä Päijät-Hämeen keskussairaalaista.

Kaupungin avosairaanhoidon mielenterveys- ja päihdepalveluissa työskentelee 6 sairaanhoitajaa, joista yhden työ kohdentuu alle 18-vuotiaille (ns. "psyykkari"). Mielenterveys- ja päihdetyön vastaanottotoiminnan ohella tehdään asiakkaan hoidon tarpeen arviointia ja arvioidaan kuntoutustarpeita. Lisäksi yksi terveystieteiden lääkäri vastaa vaikeimmin oireilevien asiakkaiden hoidosta miepä- tiimissä.

Hoidon tarpeen arvion perusteella asiakas voi ohjautua tarvittaessa erikoissairaanhoidon tai kuntoutuspalveluihin (avokuntoutus, laituskuntoutus). Avoterveydenhuollon mielenterveys- ja päihdepalveluita on mahdollisuus myös konsultoida mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden hoidosta ja kohtaamisesta. Mielenterveys- ja päihdetiimi tekee tiivistä yhteistyötä aikuisten sosiaalipalvelujen kanssa asiakkaiden kuntoutumisprosessien eri vaiheissa.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen työmuotoja ovat yksilö-, pari- ja verkostotapaamiset mielenterveys- ja päihdeongelmaisten asiakkaiden ja läheisten kanssa. Tapaamiset liittyvät sekä hoidon tarpeen arviointiin, terapeuttiin keskusteluihin sekä kuntoutuksen osana toteutettaviin keskusteluihin. Palveluihin kuuluvat terapeuttiset keskustelut, ajokorttiseurannat, lapsiperheiden sosiaalipalveluille tuotettavat lastensuojelutarpeen arviointiin liittyvät päihde- ja psyykkisen toimintakyvyn arvioinnit, työkyvyn arvioinnit mielenterveys- ja päihdekuntoutujille, päihdekäytön arvioinnit, lievien- ja keskivaikeiden mielenterveyshäiriöiden hoito, psykoterapia-arvioinnit, vakavien mielenterveyshäiriöiden hoitojen alkuarvioinnit, mielenterveyskuntoutujien injektio-hoitoja sekä eläkeselvittelyjä mielenterveys- ja päihdeongelmien osalta. Lisäksi mielenterveys- ja päihdetiimissä toteutetaan lääkeriippuvaisille lääkityksen alasajoja ja lääkitysarviointiprosesseja yhteistyössä tiimin lääkärin kanssa. Osalla asiakkaista on hoitosuhde myös erikoissairaanhoidon psykiatriin.

Palveluiden vaikuttavuutta on tarkoitus seurata tilastoitujen mittareiden avulla, mutta tällä hetkellä potilastietojärjestelmän raportointityökalu ei tue vaikuttavuuden seuraamista riittävästi yksilötasolla. Meillä ei ole myöskään keinoja varmistaa, tavoittaako palvelu kaikki ne, jotka sitä tarvitsisivat tai ovatko palvelut riittäviä.

Terveyspalveluiden työ keskittyy pääsääntöisesti asiakastyöhön. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelualueella tehdään sekä ehkäisevää että korjaavaa mielenterveystyötä lasten, nuorten ja perheiden parissa. Perhekuraattoripalvelu alle kouluikäisten perheille sekä opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien tuki lapsille ja nuorille lähipiireineen vastaavat sosiaalsiin, psyykkisiin ja oppimisen sujumiseen liittyviin tuen tarpeisiin. Opiskeluhuoltolain mukaan opiskeluhuollolliset palvelut tulee rakentaa kokonaisuudeksi. Poikkihallinnollinen yhteistyö onkin toiminnassa keskeistä ja niissä oppilaitoksissa, joissa työntekijöiden on mahdollista työskennellä samanaikaisesti, myös tiivistä.

Erityisinä painopisteinä opiskeluhuollon ja koulun nuorisotyön toiminnassa ovat kouluyhteisön kiusaamisen vastaisen työn ja oppilaitosten hyvinvointityön vahvistaminen sekä lasten ja nuorten neuropsykiatristen (nepsy) haasteiden tunnistamisen lisääminen, huomioiminen ja tuen antaminen mahdollisimman varhain. Näillä on vahva yhteys mielen hyvinvointiin. Myös ehkäisevä päihdetyö on osa mielenterveyden hoitamista.

Tarpeet ja mahdollisuudet matalan kynnyksen toiminnalle

Virikkeellisen elämän palvelut ovat kaikkien kuntalaisten käytettävissä ja ovat tärkeitä palveluja kuntalaisille ja ovat osa ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä.

Koulunuorisotyö ja etsivä nuorisotyö tarjoavat matalan kynnyksen keskusteluapua ja ohjausta nuorille. Koulunuorisotyössä tavoitteena on koulun kasvatustehtävän tukeminen. Osallisuuden, yhteisöllisyyden ja vuorovaikutustaistojen vahvistaminen.

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on tavoittaa alle 29 -vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työelämän ulkopuolella tai tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä haluaa, vahvistaa nuoren valmiuksia päästä elämässä eteenpäin ja on nuorelle aina vapaaehtoista. Etsivä nuorisotyö on läsnä nuorten keskuudessa ja tarjoaa mahdollisuuden turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin, etsii nuoren kanssa ratkaisuja nuoren pulmiin ja kysymyksiin sekä tukee nuorta hakeutumaan niihin palveluihin, joita hän tarvitsee ja haluaa. Etsivän nuorisotyön alla toimii kolme vertaistukiryhmää: Skeletors, Lady's cafe ja Etsivä cafe. Näihin ohjautuu etsivän nuorisotyön asiakkaita, mutta ryhmät ovat avoimia kaikille alle 29-vuotiaille vertaistukea kaipaaville nuorille aikuisille.

Nuorisotila Pleissi ja Breikki ovat matalan kynnyksen nuorisotilatoimintaa 13-17 vuotiaille. Nuorisotilat toimivat nuorten kohtaamispaikkoina, joissa nuorisotyön ammattilaiset ovat aina valmiina kuuntelemaan, juttelemaan ja ohjaamaan nuoria.

Jalkautuva nuorisotyö jalkautuu viikonloppuisin tarpeen mukaan Heinolan kaduille (mm. koulujen päättäjäiviikonloppu sekä syksyn ja kevään viikonloppuja). Lisäksi nuorisopalveluilla on nuorten omaehtoiseen harrastamiseen tarkoitettut bänditilat ja skeittihalli. Heinolan harrastemalli tarjoaa ilmaisen harrastusmahdollisuuden n. 500 lapselle ja nuorelle viikoittain omalla koululla heti koulupäivän jälkeen.

Liikuntapalvelut tarjoavat ilmaisia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä työikäisille, työttömille ja ikäihmisille. Ryhmiä on 72 ja osallistujia yli 1000 viikoittain. Lisäksi liikuntaneuvonta kannustaa ja ohjaa asiakkaita liikunnallisempaan elämäntapaan. Henkilökohtaisessa liikuntaneuvontaprosessissa kiinnitetään huomiota lisäksi ravitsemukseen, uneen ja elämänhallintaan. Liikuntaneuvoja auttaa asiakasta etenemään pienin askelin ja kulkee asiakkaan rinnalla yhteisellä matkalla.

Kirjasto palvelee kaikkia kuntalaisia ma-to klo 9-19, pe klo 9-17 ja la (syyskaudella) klo 9-15. Lisäksi lukusali palvelee päivittäin klo 6-22.

Heinolan kaupungissa toimii nuorisolain edellyttämänä paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanoa kehittämistä varten ohjaus- ja palveluverkosto, jonka kohderyhmänä on kaikki kunnassa asuvat nuoret. Heinolassa ryhmän nimi on lasten-, nuorten- ja perheiden palveluiden ohjausryhmä. Verkoston tehtävänä on koota tietoa kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi sekä edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista, yhteisiä menettelytapoja nuoren palveluihin ohjaamisessa sekä tiedonvaihdon sujuvuutta. Tämän ohjausryhmän alatyöryhmänä toimii Erkkä (erityisnuorisotyö) ryhmä, johon kuuluu koulu-, nuoris- sosiaali-, ja terveyspalveluiden edustajia, poliisi ja seurakunta.

Heinolan kaupungin eri tahot tekevät yhteistyötä mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden ohjaamisessa, kohtaamisessa ja kuntouttamisessa. Yhteistyötä tehdään aktiivisesti kolmannen sektorin palveluja tuottavien Jyränkölän ja Miete ry:n kanssa. Jyränkölän kanssa esimerkiksi keskustellaan ikäihmisten palvelujen jatkumosta mielenterveys- ja päihdetiimistä Jyränkölän tuottamiin tukipalveluihin.

Miete ry:n ja Jyränkölän kanssa toteutettu avoimia vertaisryhmiä mielenterveys- ja päihdekuntoutujille vuoden 2020 aikana (esim. peliriippuvuudesta kärsiville, luontoryhmä tukena mt-kuntoutujille). Koronan vuoksi nämä ryhmät ovat olleet toistaiseksi tauolla.

AA- toiminta on vapaaehtoisten vetämää matalan kynnyksen palvelua, mihin voi hakeutua ilman kontaktia sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Mahdollisen kaupungin tarjoaman matalan kynnyksen palvelun aloittaminen ja sen kustannukset

Matalan kynnyksen palvelu ns. päivätoimintakeskus kaikille yhteisöllisyyttä kaipaaville ihmisille (mm. työttömät ja päihde- ja mielenterveysongelmaiset) olisi matalan kynnyksen paikka. Toiminta tarvitsee käynnistyäkseen omat sille varatut tilat ja henkilökunnan.

Päivätoimintakeskuksessa olisi mahdollisuus viettää aikaa, peseytyä ja huoltaa vaatteita. Toiminta olisi yhteisöllistä ja asiakkailta olisi mahdollisuus saada ohjausta sekä tukea arkeen.

Päivätoimintakeskuksen aukioloajat voisivat olla klo 9–15.

Henkilökuntana sosionomi ja lähihoitaja työpari.

Päivätoimintakeskuksessa olisi tarjolla välipalaa, kahvia, mahdollisuus peseytyä ja vaihtaa vaatteet, pestä ja kuivata pyykit, käyttää tietokonetta, saada terveysneuvontaa ja ohjausta sosiaalipalveluihin sekä saada pienimuotoisia hoidollisia toimenpiteitä.

Päiväkeskuksessa järjestettäisiin virike- ja ryhmätoimintaa eri yhteistyötahojen kanssa.

Kustannukset:

Kahden kokoaikaisen työntekijän palkat: 65.000 euroa

Vuokrakustannukset: 12.000 euroa

Vartijapalvelut: 600 euroa

Siivouspalvelut: 2100 euroa

Arvio vuotuisista kustannuksista: **79.700 euroa**

Kalusteet toimintaa aloitettaessa 10.000 euroa

(pesukone x 2, kuivausrumpu x 2, sohvakalusteet, pöytäryhmät...)

Käyttötalouteen tulisi vuosittain varata n. 80.000 euroa toiminnan pyörittämiseen.

Päivätoimintakeskuksen voisi toteuttaa myös kaupungin ja kolmannen sektorin yhteistyönä niin, että kaupunki huolehtisi tiloista ja kalusteista ja niihin liittyvistä kustannuksista, mutta työntekijöiden osuus tulisi ainakin pääosin kolmannen sektorin puolelta. Näin toiminta voitaisiin ainakin kokeiluna toteuttaa ja kokonaiskustannukset säilyisivät kohtuullisina.

Jatkokäsittely

kaupunginhallitus

Tiedoksianto

sähköpostitse

palvelupäällikkö Marja-Liisa Kanerva,
palvelupäällikkö Sari Kymenvirta,
va. palvelupäällikkö Merja Degerlund,
johtava ylilääkäri Kirsi Timonen,
sosiaalipalvelujohtaja Eija Leino,
palvelualuejohtaja Anne Hottola,
hyvinvointipäällikkö Kirsi Mäkilä

